

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 13 października 2021 r. po rozpatrzeniu wniosku z dnia 3 września 2021r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych - I Oddział w Ł. odmówił J. K. (1) prawa do rekompensaty z tytułu utraty możliwości nabycia prawa do emerytury w związku z pracą w szczególnych warunkach. W uzasadnieniu podniesiono, iż wnioskodawca nie wykazał co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, staż jego pracy w tych warunkach wyniósł tylko 2 lata 7 miesięcy i obejmował okres zatrudnienia w (...) Szpitalu (...) w Ł. od 1 czerwca 1984 do 31 grudnia 1986 r. na stanowisku młodszego asystenta. Nie uznano natomiast okresu zatrudnienia od 1 stycznia 1987 do 30 maja 2006 r. na stanowisku Kierownika Pracowni R. jako pracy w szczególnych warunkach, ponieważ w tym okresie wnioskodawca świadczył pracę na stanowisku kierowniczym, a zatem nie można przyjąć, że stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przebywał w warunkach, w których nie są zachowywane higieniczne normy pracy. Organ rentowy wskazał, że pracownicy wyższego szczebla kierowniczego mają wydzielone pomieszczenia do pracy, a ich zakres obowiązków daleko wykracza poza osobiste dozorowanie czy kontrolowanie robotniczych stanowisk pracy, a ponadto praca kierownika wiąże się nie tylko z nadzorem pracowników, lecz również z wykonywaniem czynności organizacyjnych, do których należą np. czynności kadrowe oraz inne prace biurowe, pomocnicze, nieobjęte stosownym wykazem. /decyzja w aktach ZUS k. 23/

W dniu 19 listopada 2021 r. J. K. (1) wniósł odwołanie od powyższej decyzji, domagając się jej zmiany i przyznania prawa do rekompensaty z tytułu utraty możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W uzasadnieniu swego stanowiska podniósł, iż jako kierownik Pracowni R. pracował również w szczególnych warunkach będąc narażonym na promieniowanie jonizujące w strefie kontrolowanej i nadzorowanej tj. w strefie zagrożenia, jak potencjalnym ale i realnym ryzyku ekspozycji na promieniowanie oraz kontakt ze źródłami promieniowania jonizującego. /odwołanie k. 3-5/

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, podtrzymując argumentację wskazaną w uzasadnieniu z zaskarżonej decyzji. /odpowiedź na odwołanie k. 7/

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

J. K. (1) urodził się (...) /bezsporne/

W okresie od 1 czerwca 1984r. do 31 maja 2006r. wnioskodawca był zatrudniony w Zakładzie (...) w Ł., w pełnym wymiarze czasu pracy, przy czym w okresie od 1 czerwca 1984r. do 31 grudnia 1986 r. na stanowisku młodszego asystenta, a w okresie od 1 stycznia 1987r. do 31 maja 2006r. na stanowisku Kierownika Pracowni R.. /świadcstwo pracy k. 34/

Wnioskodawcę we wskazanym okresie zatrudnienia obowiązywał czas pracy 5 godzin dziennie, 25 godzin tygodniowo 112 miesięcznie. /bezsporne/

Działalność Zakładu (...), w którym zatrudniony był odwołujący wiąże się z wykorzystaniem radiofarmaceutyków, czyli produktów farmaceutycznych zawierających izotopy emitujące promieniowanie jonizujące. Osoby zatrudnione w Zakładzie, a w szczególności osoby znakujące i rozdozowujące radiofarmaceutyki oraz wykonujące badania lub nadzorujące te prace, narażone są zawodowo na promieniowanie jonizujące (jest to kategoria B narażenia). Narażenie zawodowe wynika ze specyfiki pracy Zakładu. /informacja k. 12, zeznania świadka K. F. e-protokół z rozprawy z dnia 29.03.2022, zapis 01:07:17-01:20:24/

Będąc zatrudnionym na stanowisku Kierownika Pracowni R. wnioskodawca zajmował się znakowaniem radiofarmaceutyków dla potrzeb diagnostyki radioizotopowej wykorzystywanej w zakładzie, porcjowaniem gotowych radiofarmaceutyków na indywidualne porcje dla pacjentów, opracowywaniem metod znakowania nowych substancji, kontrolą ich jakości, wydajności, czystości radiotechnicznej. Wszystkie te czynności były wykonywane z użyciem izotopów promieniotwórczych, co wiązało się z oczywistym narażeniem na promieniowanie jonizujące. Wykorzystywane izotopy były emiterami promieniowania gamma lub beta minus. Wnioskodawca pracował

w bezpośrednim kontakcie z tymi substancjami. Jako kierownik pracowni miał dodane obowiązki w postaci nadzorowania pracy podległych pracowników, był to nadzór bezpośredni, tj. wnioskodawca pracował w jednym pomieszczeniu z tymi osobami, by stwierdzić czy ich praca jest poprawna z punktu widzenia produktu czyli leku oraz ich otoczenia dla innych osób, które wchodziły do pomieszczenia. Zajmował się także opracowywaniem wyników badań, które prowadzono w narażeniu jako pracownia. Robił to w pokoju, który miał do dyspozycji jako kierownik. Tam pracował po zakończeniu pracy w narażeniu. Również kontrola jakości wiązała się z pracą w narażeniu na substancje radioaktywne. Ta praca trwała godzinę albo dłużej dziennie. Wnioskodawca pracował w odzieży chroniącej przed skażeniem, czyli przed pochłapaniem się izotopem, tak jak i wszyscy inni pracownicy. Nadzorował od 3 do 5 osób, w zależności od okresu zatrudnienia na stanowisku kierowniczym, wykonując „ramię w ramię” te same czynności co podlegli mu pracownicy. Ubezpieczony nadzorował tylko pracowników merytorycznych pracujących z izotopami, nie podlegał mu personel administracyjny ani sprzątający.

Jako kierownik wnioskodawca wykonywał dodatkowo obowiązki natury administracyjnej – zajmował się zamawianiem izotopów, całą logistyką związaną z właściwym wykorzystaniem izotopów, kontrolą jakości, szkoleniami stanowiskowymi podległych pracowników. Zamówień dokonywał raz na kwartał, czasem raz w roku - były to zamówienia sztywne. Oprócz tego z uwagi na bieżące potrzeby korygował zamówienia, raz w miesiącu rozliczał godziny pracy pracowników. Robił to w biurze - po godzinach pracy w bezpośrednim narażeniu - ekspozycji. Pewne czynności wykonywał także poza godzinami pracy, wówczas też odbywały się zebrania i spotkania kadry kierowniczej. Pracował także z pacjentami, którzy przebywali w zakładzie, a którym podano radiofarmaceutyki. Pacjenci tacy również byli źródłem promieniowania. Ubezpieczony pilnował także, by nie przekroczone zostały dawki substancji promieniotwórczych na ciele, a zwłaszcza na opuszkach palców podległych pracowników. Mógł nawet poświęcać na to piaty dzień pracy w tygodniu, był to czas na kontrolę efektywności pracy w tzw. „gorącej pracowni”.

Jako kierownik wnioskodawca spędzał więcej czasu niż podlegli mu pracownicy w tzw. „gorącej pracowni”, czyli w bezpośrednim narażeniu na izotopy. Większość czasu wnioskodawca poświęcał na pracę nad izotopami. Czynności administracyjne zajmowały jakieś 20% jego czasu pracy.

W pracy wnioskodawcy nie było żadnych przerw czy przestoi.

/zeznania świadka J. K. (2) – e-protokół z rozprawy z dnia 29.03.2022, zapis 00:37:46-01:07:17, zeznania świadka K. F. e-protokół z rozprawy z dnia 29.03.2022, zapis 01:07:17-01:20:24 przesłuchanie wnioskodawcy – e-protokół z rozprawy z dnia 29.03.2022, zapis 01:21:32-01:22:00 w związku z informacyjnymi wyjaśnieniami zapis 00:10:56 - 00:34:36 /

Wszyscy pracownicy zakładu byli objęci dozymetrią indywidualną, czyli pomiarem dawek promieniowania pochłoniętych przez człowieka. W okresie zatrudnienia wnioskodawcy na stanowisku kierownika, dawki te zbliżały się do maksymalnych dopuszczalnych dawek na skórę dłoni określonych w przepisach. Wyniki dozymetrii ubezpieczonego nie odbiegały od wyników podległych mu pracowników - w przypadku opuszków palców były w normach, co świadczy o wysokich kompetencjach wnioskodawcy. Pracownicy byli dobrze chronieni przed dawką na całe ciało, natomiast dawki na dłonie były w górnych zakresach dawek dopuszczalnych. Wnioskodawca był odpowiedzialny za minimalizowanie ryzyka narażenia. Chodziło o taką pracę, by narażać się na jak najmniejszą dawkę.

/informacja k. 12, zeznania świadka J. K. (2) - e-protokół z rozprawy z dnia 29.03.2022, zapis 00:37:46-01:07:17, zeznania świadka K. F. – e-protokół z rozprawy z dnia 29.03.2022, zapis 01:07:17-01:20:24, przesłuchanie wnioskodawcy – e-protokół z rozprawy z dnia 29.03.2022, zapis 01:21:32-01:22:00 w związku z informacyjnymi wyjaśnieniami zapis 00:10:56 - 00:34:36/

Zakład był podzielony na część nadzorowaną i kontrolowaną, gdzie stężenie było najwyższe. W części tzw. "zimnej" były gabinety, sale seminaryjne dla studentów, pokój socjalny i tam jest bezpiecznie jeśli chodzi o narażenie. Pracownik nie jest poddany stałej ekspozycji na promieniowanie. Standardy mówią jaka ekspozycja jest dopuszczalna, a jaka nie. W części "zimnej" znajdują się pokoje pracownicze. Ta część jest do dyspozycji wszystkich pracowników, którzy wykonują swoje zadania w tzw. "gorącej" części, także dla młodszych asystentów. Wszyscy pracownicy zakładu mają

wydzielone pomieszczenia poza terenem Pracowni R.. /zeznania świadka J. K. (2) – e-protokół z rozprawy z dnia 29.03.2022, zapis 00:37:46-01:07:17, zeznania świadka K. F. – e-protokół z rozprawy z dnia 29.03.2022, zapis 01:07:17-01:20:24/

Narażenie na promieniowanie nie jest równoznaczne z bezpośrednią ekspozycją na promieniowanie. W każdym momencie pracownik może być wezwany do miejsca narażenia na promieniowanie. Zalecane jest oddalenie się z pomieszczenia, w którym jest bezpośrednia ekspozycja na promieniowanie. Pomimo opuszczenia takiego pomieszczenia pracownicy nadal są zatrudnieni w warunkach narażenia na promieniowanie. Stopień narażenia na promieniowanie kierownika i młodszego asystenta Pracowni R. nie różni się. /zeznania świadka K. F. – e-protokół z rozprawy z dnia 29.03.2022, zapis 01:07:17-01:20:24/

W dniu 31 maja 2006r. (...) Szpital (...) w Ł. wystawił świadectwo pracy, w którym stwierdzono, że J. K. (1) w okresie zatrudnienia u tego pracodawcy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze:

- od 1 czerwca 1984r. do 31 grudnia 1986r. - na stanowisku młodszego asystenta,

- od 1 stycznia 1987r. do 31 maja 2006r. – na stanowisku Kierownika Pracowni.

Powołując się na wykaz A , dział XIV pkt 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze Dz.U nr 8 poz. 43 z 1983 r. z późn. zm. Oraz (...) nr 8 z 1983 r. poz. 40 ze zm. /świadectwo pracy k. 34/

W dniu 8 października 2021 r. były pracodawca wnioskodawcy - (...) Szpital (...) w Ł. wystawił świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach, w którym zaświadczył, że J. K. (1) był pracownikiem tego podmiotu w okresie od 1 czerwca 1984 do 31 maja 2006 r., przy czym:

- od 1 czerwca 1984r. do 31 grudnia 1986 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace narażające na działanie promieniowania jonizującego oraz prace narażające na działanie pól elektromagnetycznych w zakresie od 0,1 do 300.000 MHz na stanowisku młodszego asystenta wymienionym w wykazie A dziale XIV poz. 4

- od 1 stycznia 1987r. do 31 maja 2006r. stale i w pełnym wymiarze wykonywał prace narażające na działanie promieniowania jonizującego oraz prace narażające na działanie pól elektromagnetycznych w zakresie od 0,1 do 300.000 MHz na stanowisku Kierownika Pracowni R. zgodnie z przepisami Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U nr 8 poz. 43 z 1983 r. z późn. zm. wykaz A dział XIV poz. 4 oraz wykaz stanowiący załącznik do Zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12.07.1983 w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu zdrowia i opieki społecznej (Dz.Urz. MZIOS nr 8 z 1983 r. poz. 40 ze zm.)

/świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach k. 25 akt ZUS/

Wnioskodawca ma ustalone prawo do emerytury od 1 lipca 2020 r., tj. od miesiąca, w którym złożono wniosek. Przyznając świadczenie organ rentowy nie uwzględnił świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z dnia 29 czerwca 2021r. pochodzącego z (...) Szpitala (...) w Ł. z uwagi na rozbieżność wskazanego okresu zatrudnienia (do 31 maja 2006 i okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze do 31 grudnia 2006). Wskazano, iż prawo do rekompensaty zostanie ustalone po przedłożeniu prawidłowo wystawionego świadectwa . Termin 1 miesiąc od otrzymania decyzji. /decyzja w aktach ZUS k. 11 /

W dniu 3 września 2021 J. K. (1) złożył wniosek o przyznanie prawa do rekompensaty przedstawiając sprostowane świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach. /wniosek – w aktach ZUS k. 13/

Sąd Okręgowy dokonał następującej oceny dowodów

i zważył, co następuje:

Odwołanie jest zasadne.

Zgodnie z art. 21 ust.1 ustawy o emeryturach pomostowych (tj. Dz. U. z 2018 r. , poz. 1924) rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat.

Stosownie do treści ust. 2 tego przepisu rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W myśl art. 23 ust.1 i 2 powołanej ustawy ustalenie rekompensaty następuje na wniosek ubezpieczonego o emeryturę; rekompensata przyznawana jest w formie dodatku do kapitału początkowego, o którym mowa w przepisach art. 173 i art. 174 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Celem rekompensaty, podobnie jak i emerytury pomostowej, jest łagodzenie skutków utraty możliwości przejścia na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego przez pracowników zatrudnionych przy pracach w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W przypadku rekompensaty realizacja tego celu polega jednak nie na stworzeniu możliwości wcześniejszego zakończenia aktywności zawodowej, lecz na odpowiednim zwiększeniu podstawy wymiaru emerytury z FUS, do której osoba uprawniona nabyła prawo po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego (zob. np. M. Zieleniecki, Komentarz do art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych, LEX/el. 2017; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 31.03.2016 r., III AUa 1899/15, LEX 2044406).

Przepisy art. 2 pkt 5 i art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych formułują dwie zasadnicze przesłanki nabycia prawa do rekompensaty, tj.:

- 1) nienabycie prawa do emerytury pomostowej,
- 2) osiągnięcie okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy o emeryturach i rentach z FUS wynoszącego co najmniej 15 lat.

Przesłanką negatywną zawartą w art.21 ust.2 ustawy o emeryturach pomostowych jest nabycie prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Skoro zgodnie z art.23 ustawy o emeryturach pomostowych rekompensata przyznawana jest w formie dodatku do kapitału początkowego, a zgodnie z art. 173 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS kapitał początkowy ustala się dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., za których były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne przed dniem 1 stycznia 1999 r., to warunek sformułowany w art. 21 ust.2 ustawy o emeryturach pomostowych należy rozumieć w taki sposób, że rekompensata jest adresowana wyłącznie do ubezpieczonych objętych systemem emerytalnym zdefiniowanej składki, którzy przed osiągnięciem podstawowego wieku emerytalnego nie nabyli prawa do emerytury z FUS obliczanej według formuły zdefiniowanego świadczenia. Analiza układu warunkującego prawo do emerytury pomostowej prowadzi do wniosku, że świadczenie to przysługuje tym pracownikom, którzy osiągnęli co najmniej 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 ust.1 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ale nie nabyli prawa do emerytury pomostowej z powodu nieuznania ich pracy za wykonywaną w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

W przedmiotowej sprawie bezsporne jest, że odwołujący się nie nabył prawa do emerytury pomostowej ani prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym w związku z wykonywaniem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze.

Stosownie natomiast do treści art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 291) za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych.

Z kolei przepis art. 32 ust.4 stanowi, że wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust.2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych, to jest na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz.43 z późn. zm.).

Z §1 cytowanego rozporządzenia wynika, że jego treść stosuje się do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, wymienione w §4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia.

Przepis § 2 ust.1 rozporządzenia ustala, że za okresy uzasadniające nabycie prawa do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu uważa się okresy, w których praca w szczególnych warunkach jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

W niniejszym postępowaniu wnioskodawca domagał się ustalenia, że w spornym okresie zatrudnienia w Zakładzie (...) w Ł. od 1 stycznia 1987 do 31 maja 2006 r. na stanowisku Kierownika Pracowni R. wykonywał pracę w warunkach szczególnych stale i w pełnym wymiarze obowiązującego go jako pracownika czasu pracy i tym samym spełnia warunki do przyznania rekompensaty. Wskazać przy tym należy iż jego okres zatrudnienia w tym samym zakładzie od 1 czerwca 1984 do 31 grudnia 1986 na stanowisku młodszego asystenta nie był kwestionowany przez organ jako spełniający wskazane wymagania.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43) w § 2 ust. 2 zobowiązuje zakłady pracy do stwierdzenia okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wyłącznie na podstawie posiadanej dokumentacji.

Natomiast rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. z 2011r, Nr 237, poz.1412) określone zostały środki dowodowe, które powinny być dołączone do wniosku, stwierdzające okoliczności uzasadniające przyznanie tego świadczenia.

W myśl § 21-23 powołanego rozporządzenia środkiem dowodowym stwierdzającym okresy zatrudnienia są pisemne zaświadczenia zakładów pracy, wydane na podstawie posiadanych dokumentów, oraz legitymacje ubezpieczeniowe, a także inne dowody z przebiegu ubezpieczenia. W przypadku zaś ubiegania się pracownika o przyznanie emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnym charakterze, zaświadczenie zakładu pracy powinno stwierdzać charakter i stanowisko pracy w poszczególnych okresach oraz inne okoliczności, od których jest uzależnione przyznanie takiej emerytury lub renty. Wyjątek od zasady ustalonej w powołanym przepisie jest zawarty w § 25 wymienionego rozporządzenia, który przewiduje, że okresy zatrudnienia mogą być udowodnione zeznaniami świadków, gdy zainteresowany wykaże, że nie może przedstawić zaświadczenia zakładu pracy.

Tym samym brak świadectwa pracy wykonywanej w warunkach szczególnych lub wydanie świadectwa, które nie spełnia wymagań formalnych nie przekreśla ustalania, że tego rodzaju praca była wykonywana. W szczególności ubezpieczony może wykazywać innymi środkami dowodowymi, że praca świadczona była w warunkach szczególnych. W postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych stosuje się bowiem te same reguły dowodzenia, jak w zwykłym procesie cywilnym. W szczególności zastosowanie mają art. 6 k.c., art. 232 k.p.c. Strony mają też prawo podważać moc dowodową dokumentów, w tym także świadectwa pracy, które jest dokumentem prywatnym i podlega ocenie przez

sąd zgodnie z zasadami art. 233 § 1 k.p.c. W postępowaniu sądowym nie jest dopuszczalne oparcie się wyłącznie na zeznaniach świadków, w sytuacji, gdy z dokumentów wynikają okoliczności przeciwne. /tak SA w Szczecinie w wyroku z dnia 20 lipca 2016 r., III AUa 690/15, LEX nr 2121869/

W sprawie o świadczenia z tytułu pracy w warunkach szczególnych, gdzie przedmiotem ustaleń sądu ma być charakter zatrudnienia, dokonywanie ustaleń stanu faktycznego odbywa się z reguły poprzez przeprowadzenie dowodów osobowych oraz - o ile to jest możliwe - dowodów z dokumentów znajdujących się w aktach osobowych. Osobowe źródła dowodowe (w tym zarówno zeznania świadków, jak i strony procesowej) muszą być skonfrontowane z istniejącą dokumentacją i dopiero uzyskanie przekonania graniczącego z pewnością co do przebiegu zatrudnienia, może pozwolić na pozytywne rozstrzygnięcie o prawie do świadczeń. Ocena osobowych źródeł dowodowych musi być przy tym wolna od jakiegokolwiek dowolności, uwzględniając reguły logiki oraz zasady doświadczenia zawodowego. /tak SA w Szczecinie w wyroku z dnia 27 października 2016 r III AUa 41/16 LEX nr 2151525/

Na gruncie rozpoznawanej sprawy organ rentowy zakwestionował treść świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach jakim legitymuje się wnioskodawca za sporny okres podnosząc, iż okres zatrudnienia wnioskodawcy od 1 stycznia 1987r. do 30 maja 2006r. na stanowisku Kierownika Pracowni R. nie może być kwalifikowany jako okres pracy w szczególnych warunkach, ponieważ – w ocenie ZUS - nie można uznać, że pracując na stanowisku kierownika stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracownik przebywał w warunkach szkodliwych.

Dla rozstrzygnięcia spornej kwestii zasadnym stało się zatem ustalenie czy praca wykonywana przez wnioskodawcę w Zakładzie (...) w Ł. od 1 stycznia 1987 do 31 maja 2006 r. na stanowisku Kierownika R. była pracą wykonywaną w warunkach szczególnych, o jakich mowa w cytowanych wyżej przepisach.

Dla oceny czy pracownik pracował w szczególnych warunkach nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy. Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2011 r. I UK 393/10, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 2010 II UK 21/10).

Pełne zatrudnienie w warunkach szczególnych pojmowane jest jako bezwzględna cecha tego zatrudnienia jako uprawniającego do świadczeń z ubezpieczenia emerytalnego. Możliwe jest przy tym łączenie w przebiegu dniówki prac o różnym charakterze polegające na wykonywaniu nie jednego, lecz kilku rodzajów prac w szczególnych warunkach, wymienionych w wykazie. W takim wypadku do czasu pracy w warunkach szczególnych zlicza się czas równoległe wykonywanych czynności tylko wtedy, gdy różne prace wszystkie łącznie lub każda z osobna odpowiadają pracom w szczególnych warunkach i wszystkie razem wykonywane są stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. /tak SA w Łodzi w wyroku z dnia z dnia 2 czerwca 2016 r., III AUa 1687/15, LEX nr 2062050/

Przy ustalaniu okresów pracy w szczególnych warunkach wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym nie jest natomiast dopuszczalne zaliczanie innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika w stopniu powodującym wcześniejszą utratę zdolności do zatrudnienia i nie zostały wymienione w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia z dnia 10 kwietnia 2014 r., II UK 395/13, Lex Nr 1455235).

Tylko okresy zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy kreują i wypełniają weryfikowalne kryterium uznania pracy o cechach znacznej szkodliwości dla zdrowia lub znacznego stopnia uciążliwości, lub wymagającej wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Taki sam warunek odnosi się do wymagania stałego wykonywania takich prac, co oznacza, że krótsze dobowo (nie w pełnym wymiarze obowiązującego czasu pracy na danym stanowisku), i nie stałe świadczenie pracy wyklucza dopuszczalność uznania pracy za świadczoną w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wskutek niespełnienia warunku stałej znacznej szkodliwości

dla zdrowia lub stałego znacznego stopnia uciążliwości wykonywanego zatrudnienia. (por. wyrok SA w Gdańsku z dnia 11 maja 2016r., III AUa 101/16)

Sąd ubezpieczeń społecznych, dokonując ustaleń odnośnie wykonywania przez ubezpieczonego pracy w warunkach szczególnych, nie ocenia uciążliwości danej pracy, a jedynie bada, czy praca ta odpowiada pracy wskazanej w rozporządzeniu oraz czy była wykonywana przez ubezpieczonego stale i w pełnym wymiarze. (wyrok SA w Gdańsku z dnia 13 marca 2018 r., III AUa 1279/17)

Analiza treści wykazu A do powołanego rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 roku wskazuje, że wymienione w Dziale XIV Prace różne poz. 4 Prace narażające na działanie promieniowania jonizującego oraz prace narażające na działanie pól elektromagnetycznych w zakresie od 0,1 do 300.000 MHz w strefie zagrożenia, nadto poz.24 - kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, stanowią pracę w szczególnych warunkach.

Ponadto załącznik nr 1 do zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 lipca 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu zdrowia i opieki społecznej wymienia jako prace w szczególnych warunkach w wykazie A dział XIV - Prace różne, w poz.4 - prace narażające na działanie promieniowania jonizującego oraz prace narażające na działanie pól elektromagnetycznych w zakresie od 0,1 do 300.000 MHz w strefie zagrożenia i w poz. 24 pkt 1 - kontrolę międzyoperacyjną, kontrolę jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie- stanowiska pracy, na których prace wykonywane są stale i bezpośrednio przy stanowisku zaliczonym do prac wykonywanych w szczególnych warunkach, wymienionych w wykazie, w warunkach stałego niezachowania higienicznych norm pracy.

W wyroku z dnia 6 grudnia 2007r. Sąd Najwyższy (III UK 66/07, LEX nr 483283) wskazał, iż czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu rozporządzenia z 1983r., w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, objęte poz. 24 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r., to wyłącznie te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim nadzorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Jeśli zatem czynności te wykonywane są w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku pracy związanej z kontrolą międzyoperacyjną, kontrolą jakości produkcji i usług oraz dozorem inżynieryjno-technicznym, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu. Natomiast, jeśli pracownik zatrudniony na stanowisku związanym z kontrolą międzyoperacyjną, kontrolą jakości produkcji i usług oraz dozorem inżynieryjno-technicznym wykonuje - poza bezpośrednim nadzorem procesu produkcji - inne czynności, w tym szeroko rozumiane czynności administracyjno-zarządzające, polegające na wykonywaniu pracy umysłowej i biurowej, istotne znaczenie z punktu widzenia uprawnień do emerytury na podstawie art. 32 ustawy z 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS ma ustalenie, jaką część obowiązującego czasu pracy zajmowały te czynności.

W uzasadnieniu wskazanego wyroku Sąd Najwyższy podkreślił, iż we wskazanej pozycji 24 nie wymienia się stanowiska pracy, lecz odwołuje się do czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w tych wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych. Jednocześnie podniósł, że definicję ustawową "pracy w szczególnych warunkach" zawiera art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS stwierdzając, iż za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia.

Praca w warunkach szczególnych to praca, w której pracownik w sposób znaczny jest narażony na niekorzystne dla zdrowia czynniki i pracę taką pracownik musi wykonywać stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku, aby nabyć prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Sąd Najwyższy podkreślił, iż ustawodawca tworząc instytucję przewidzianą w art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, opierał się na założeniu, że praca wykonywana w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też osoba wykonująca taką pracę ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Zdaniem Sądy Najwyższego, przy takim założeniu, czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w tych wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., objęte poz. 24 działu XIV wykazu A, to wyłącznie te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim nadzorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach.

W wyroku z dnia 11 marca 2009 r. (II UK 243/08, LEX nr 550990) Sąd Najwyższy wskazał, iż czynności obejmujące sporządzenie dokumentacji związanej z dozorem stanowią integralną część sprawowanego dozoru. Nie ma zatem podstaw do ich wyłączenia i traktowania odrębnie. W sytuacji, gdy dozór inżynieryjno-techniczny jest pracą w szczególnych warunkach i praca polegająca na dozorze była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, nie ma żadnej potrzeby ustalania, ile czasu pracownik poświęcał na bezpośredni nadzór nad pracownikami, a ile na inne czynności, które również były związane z tym dozorem.

Również w wyroku z dnia 24 września 2009 roku (II UK 31/09, LEX nr 559949) Sąd Najwyższy stwierdził, iż jeśli czynności ogólnie pojętej kontroli oraz dozoru inżynieryjno-technicznego wykonywane są stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku pracy związanym z określoną w pkt 24 działu XIV wykazu A rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) kontrolą lub dozorem inżynieryjno-technicznym, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach przewidzianych w rozporządzeniu, niezależnie od tego ile czasu pracownik poświęca na bezpośredni dozór pracowników, a ile na inne czynności ściśle związane ze sprawowanym dozorem i stanowiące jego integralną część, takie jak sporządzanie związanej z nim dokumentacji.

Zapoznając się szczegółowo z uzasadnieniami wskazanych wyroków, należy dojść do przekonania, iż nie pozostają one ze sobą w sprzeczności, gdyż zostały wydane w oparciu o zupełnie odmienne stany faktyczne.

Określonymi w pkt 24 działu XIV wykazu A rozporządzenia czynnościami ogólnie pojętej kontroli oraz dozoru inżynieryjno-technicznego na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, są wyłącznie te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim nadzorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Jeśli zatem czynności te wykonywane są stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku pracy związanym z określoną w pkt 24 działu XIV wykazu A rozporządzenia kontrolą lub dozorem inżynieryjno-technicznym, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach przewidzianych w rozporządzeniu, niezależnie od tego ile czasu pracownik poświęca na bezpośredni dozór pracowników, a ile na inne czynności ściśle związane ze sprawowanym dozorem i stanowiące jego integralną część, takie jak sporządzanie związanej z nim dokumentacji.

Nie ma bowiem żadnych podstaw do wyłączenia czynności administracyjno-biurowych takiego rodzaju z czynności polegających na sprawowaniu dozoru i traktowania ich odrębnie (por. także powołane wyżej wyroki z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09 oraz wyroki z dnia 30 stycznia 2008 r., I UK 195/07, OSNP 2009 Nr 7-8, poz. 105 i z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08, niepublikowany).

Przedkładając powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy należy stwierdzić, że z ustaleń poczynionych w oparciu o dostępne dowody wynika, że J. K. (1) przez cały okres swojego zatrudnienia w Zakładzie (...), także na

stanowisku Kierownika Pracowni, stale w pełnym wymiarze obowiązującego go czasu pracy, był zawodowo narażony na promieniowanie jonizujące.

Znakowanie radiofarmaceutyków, kontrola ich jakości oraz rozdozowywanie na indywidualne porcje dla pacjentów Zakładu, nadzór nad pracą personelu Pracowni R. w tym zakresie, w tym co do samego sposobu pracy (wykonywania czynności), które należały do stałych i podstawowych obowiązków wnioskodawcy, odbywały się w warunkach bezpośredniej ekspozycji na promieniowanie w tzw. "gorącej pracowni". Tym samym fakt narażenia na promieniowanie jonizujące w tym zakresie nie może być kwestionowany.

Organ rentowy wywodził jednak, iż wnioskodawca wykonywał także prace administracyjno biurowe, na które - w świetle zeznań świadków - poświęcał około 20 % ogólnego czasu pracy, a które w ocenie pozwanego organu z żadnym narażeniem się nie wiązały.

Podnieść należy, iż z materiału sprawy istotnie wynika, że prace administracyjne były przez wnioskodawcę wykonywane, ale były one nierozdzielnie związane z dozorem, polegającym na analizie wyników przeprowadzonych w pracowni badań, zamawianiu izotopów, całą logistyką związaną z właściwym wykorzystaniem, przechowywaniem izotopów, kontrolą jakości, szkoleniami stanowiskowymi. Czynności te warunkowały prawidłowe wykonanie pracy w ramach dozoru.

Potwierdza to w szczególności okoliczność, iż ubezpieczony w ramach tych czynności był także odpowiedzialny za kontrolowanie przyjętych przez pracowników szkodliwych dawek promieniowania, zwłaszcza opuszków palców, których napromieniowanie sięgało zwykle maksymalnych dopuszczalnych norm.

Jakkolwiek zadania te były wykonywane w tzw. „strefie zimnej”, tj. w biurach, pomieszczeniach socjalnych, gdzie nie było bezpośredniej ekspozycji na promieniowanie, jednak w strefach tych nadal występowało bezpośrednie **narażenie na działanie promieniowania jonizującego**, co wynikało z charakteru pracy w zakładzie.

J. K. (1), co potwierdzają zeznania świadka K. F. - inspektora Ochrony Radiologicznej w zakładzie pracy, podczas pracy wykonywanej poza tzw. "gorącą pracownią" nadal znajdował się w warunkach **narażenia na promieniowanie**, czego nie należy mylić z bezpośrednią ekspozycją na to promieniowanie.

Podkreślić należy, iż normą i zaleceniem w spornym okresie było oddalanie się z miejsca, w którym jest bezpośrednia ekspozycja na promieniowanie zawsze gdy tylko jest to możliwe. Przy czym nie zmienia to faktu, że mimo opuszczenia takiego pomieszczenia nadal praca wykonywana jest w warunkach **narażenia na to promieniowanie**.

Znamiennym jest również, że nie tylko wnioskodawca - jako kierownik - lecz również podlegli mu pracownicy korzystali, gdy tylko było to możliwe, z wydzielonych dla nich pomieszczeń biurowych w tzw. „zimnej strefie” czyli poza terenem samej tzw. „gorącej pracowni”.

Jak wynika z materiału dowodowego - w każdym momencie pracownicy, w tym wnioskodawca, mogli zostać wezwani do miejsca ekspozycji na promieniowanie, mieli również kontakt z pacjentami będącymi źródłem takiego promieniowania z uwagi na podawane im leki, mogli mieć też kontakt z napromieniowanym pracownikiem.

Istotnym jest również to, co potwierdził bezpośredni przełożony powoda J. K. (2), iż wnioskodawca jako kierownik spędzał więcej czasu w tzw. „gorącej pracowni” czyli w bezpośrednim narażeniu na izotopy, niż podlegli mu pracownicy, zaś samo **narażenie na promieniowanie kierownika i młodszego asystenta niczym się nie różniło**.

Wyniki dozymetryczne ubezpieczonego nie odbiegały od wyników podległych mu pracowników, natomiast to, że w przypadku opuszków palców były w normach, świadczy o wysokich kompetencjach wnioskodawcy, który kontrolując na bieżąco przestrzeganie tych norm nie dopuszczał do ich przekroczenia, w razie potrzeby podejmując się zadania

bezpośredniej kontroli i nadzoru nad pracą podległego mu personelu, któremu na bieżąco wskazywał na podniesienie poziomu bezpieczeństwa w trakcie pracy w tzw. „gorącej pracowni”.

Tym samym - w ocenie Sądu - brak podstaw do uznania, iż wnioskodawca w spornym okresie nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze pracy w warunkach szczególnych.

Podnieść należy, iż kwestionowanie tej okoliczności w stosunku do J. K. (1) będącego kierownikiem, z uwagi na wykonywanie czynności administracyjnych poza tzw. „pracownią gorącą” nie znajduje logicznego i prawnego uzasadnienia w sytuacji gdy:

- nie neguje się faktu jego pracy jako asystenta w tych warunkach, kiedy to - z racji zajmowanego stanowiska i wykonywanych obowiązków - spędzał mniej czasu w samej tzw. „gorącej pracowni” niż w okresie kiedy był kierownikiem,

- w sposób niepodważony przez organ rentowy wykazane zostało, iż nawet przy wykonywaniu prac administracyjnych poza „gorącą pracownią” nadal występowało bezpośrednie narażenie na promieniowanie,

- narażenie na promieniowanie kierownika i młodszego asystenta Pracowni R. nie różniło się.

Zatem – w ocenie Sądu rozpoznającego przedmiotową sprawę - ubezpieczony udowodnił, iż będąc zatrudnionym w Zakładzie (...) w Ł. od 1 stycznia 1987r. do 31 maja 2006 r. na stanowisku Kierownika Pracowni R. wykonywał pracę w warunkach szczególnych.

Reasumując, stwierdzić należy, że po uwzględnieniu do okresu pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia spornego okresu (od 1 stycznia 1987 do 31 maja 2006 r. - 18 lat i 5 miesięcy) przy jednoczesnym przyjęciu okresu już ustalonego przez ZUS wymiarze 2 lat i 7 miesięcy ubezpieczony niewątpliwie spełnia wymóg posiadania co najmniej 15-letniego okresu pracy w takim charakterze. Tym samym wnioskodawcy przysługuje prawo do spornego świadczenia.

W myśl art. 100 ust. 1. ustawy o emeryturach i rentach z FUS prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa.

Na mocy art. 129 ust. 1 cytowanej ustawy świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu.

Z tych wszystkich względów Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do rekompensaty z tytułu utraty możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury w związku z pracą w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

W przedmiocie kosztów procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

J.L.